

А. Крушев

**ОД ПОЧЕТОЦИТЕ
НА МАКЕДОНСКОТО
ПРОФАНО СЛИКАРСТВО**

ИЗЛОЖБА ОД ФУНДУСОТ НА УМЕТНИЧКАТА ГАЛЕРИЈА СКОПЈЕ

ОД ПОЧЕТОЦИТЕ НА МАКЕДОНСКОТО ПРОФАНО СЛИКАРСТВО

уметничка галерија „моша пијаде“, — 1984

организатори:

МАКЕДОНСКА АКАДЕМИЈА
НА НАУКИТЕ И УМЕТНОСТИТЕ — СКОПЈЕ
УМЕТНИЧКА ГАЛЕРИЈА — СКОПЈЕ

Соработката помеѓу Македонската академија на науките и уметностите и Уметничката галерија во Скопје трае неколку години минувајќи, веќе, во традиција на заедничко културно дејствување. Академијата покажува особено разбирање, посебно преку своето Одделение за уметност, за можностите на Уметничката галерија во презентацијата на ликовниот инвентар од сопствените збирки. Тоа е оној материјал за кој Галеријата нема доволно услови на презентација во постојаната поставка или пак во друга, а содржи ликовни квалитети со историско значење. Така, Уметничката галерија суцесивно го излага депонираниот ликовен инвентар, а наедно целосно и го заштитува.

Изложбата „Од почетоците на македонското профано сликарство“ содржи триесетина експонати на сликарството во Македонија од втората половина на XIX век. Присутни се тројца уметници: Ѓорѓи Зографски, Коста Шкодреану и Димитар Андонов Папрадишки, кој доминира со бројноста на експонатите. Овој фонд на дела Галеријата го поседува уште со формирањето на институцијата (1948/49), а е зголемуван со условите и можностите на нивната набавка. Еден дел од делата се вклопени во постојаната поставка на Галеријата, во хронолошката презентација на македонското ликовно творештво и се спомна помеѓу средновековната традиција и современото ликовно творештво.

Изложбата „Од почетоците на македонското профано сликарство“, без оглед на камерната поставеност на делата, доволно го презентира творештвото на генерацијата во одреденото време.

Сликарството во Македонија од XIX в. е исклучително со црковен карактер и претставува трајна константа на црковната традиција. Поради тоа, ретките пројави во областа на профаното сликарство, претежно сликање на портрети на лица од духовниот клер, не претставува, во поглед на содржинската и формалната страна, суштествена појава во уметничкиот живот, што битно би влијаело врз коренитите промени во ликовната уметност. Сликањето на елементи и мотиви со профана содржина во нашата средина, сè до средината на 80-тите години од минатиот век, е ликовен процес што се остварува во рамките на религиозно сликарство, со белези и ликовни средства својствени и во духовно сродство со живописот и иконописот. Паралелно со влијанието на црквата како водечка општествена сила, под чија закрила дејствуваат мнозинството наши зографи, со забавен бд се одвива процесот на формирање на граѓанска класа, која што придонесува за менување на односот и разбирањата кон општествените промени.

Во констелацијата на општествено-економските и духовни претпоставки на конзервативната средина, појавата на личноста на Димитар Андонов (1859—1954) во втората половина на минатиот век на ликовен план е од извонредно значење за нашата културна историја. Со своето творештво тој успева да се наметне и да ја надрасне тесноградоста во прифаќањето на идеите за нови ликовни формули во областа на црковното сликарство, како и за негување на теми во чие средиште е човекот, да се занимава и со други сликарски родови. Неговите определби и ориентација во творечкиот опус да се вклучат содржини со профан карактер ги следи Горѓи Зографски (1871—1945), негов сограѓанин и современик. Со уметничкото дејствување на Андонов и Зографски доаѓа до побрзо раскинување со традицијата во корист на европеизирање на црковното сликарство и вклучување во новите текови во развојот на ликовната уметност во Македонија на профани содржини. Тие се несомнено најгледните репрезентанти од преодниот период што го исполнува времето од првите почетоци на профаното сликарство до појавата на македонската модерна уметност. Со вродениот инстинкт на нивната уметничка природа, сопствените сознајни можности и увереноста во личните заложби, Андонов и Зографски спонтано ги прифаќаат новите струења во уметноста, го збогатуваат својот ликовен репертоар со нови ликовни идеи и содржини, со теми инспирирани од непосредната околина. Секој од нив, поодделно, настојувал да се здобие со повисоко образование (Кијев, Москва, Петроград). Но и тогаш кога нивните амбиции и желби останале неостварени, не престанал интересот да се здобијат, низ остварените контакти со сликарството во поразвиените уметнички средини, со соодветна ликовна култура и со сопствен ликовен израз. Притоа се стремат, што е крајна цел во нивните творечки дострели, кон усвојување на реалистичкиот метод во сликарството во остварувањето на сопствен уметнички развој и заземањето свое место во нашата понова историја на ликовната уметност.

Скромниот број експонати, презентирани на камерната изложба, доаваат само глобална претстава за творештвото на двајцата наши зографи-сликари, основоположници на профаното сликарство во Македонија.

Во почетокот на XX век странската историографија го забележува името на Коста Шкодрану, аптекар по струка, од Крушево, од чие сликарско дело се зачувани два пастели на хартија: портрет на авторот и еден детски портрет, што потекнуваат од 1902 г.

Антоние Николовски

ДИМИТАР АНДОНОВ ПАПРАДИШКИ (1859—1954)

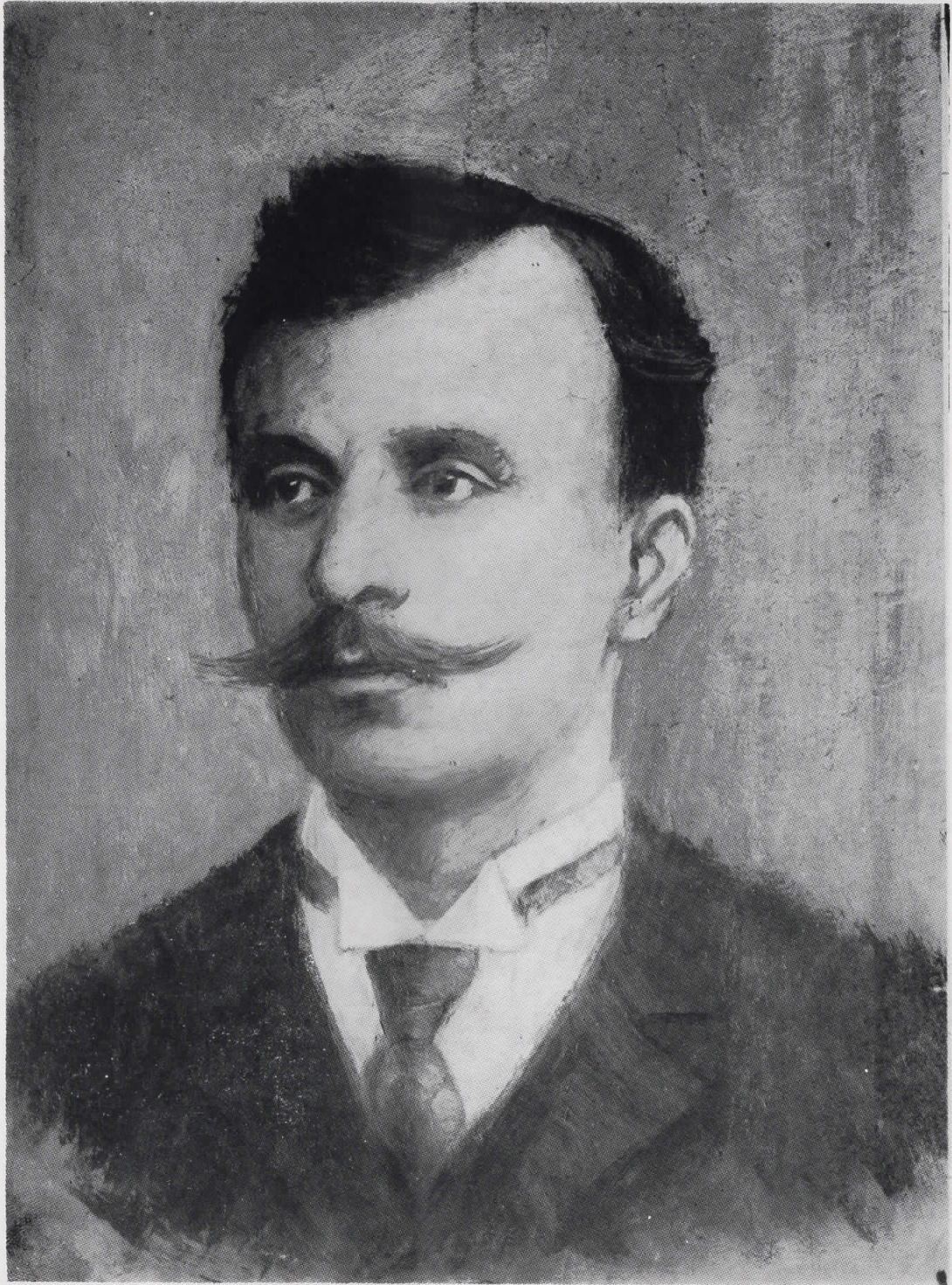
Роден во с. Папрадиште (Велешко). Се школувал во Киев во 1881/82. Живеел во Велес, потоа се преселил во Скопје каде и умира. Својата дејност ја развивал во Србија и Македонија.

ГОРГИ ЗОГРАФСКИ (1871—1945)

Роден во с. Папрадиште (Велешко). Последен изданок на прочуената фамилија Рензовски — Зографски. Живеел во Велес, работел низ Македонија и во Србија.

КОСТА ШКОДРЕАНУ (1870 — околу 1930)

Роден во Крушево. Иначе фармацевт по професија, се занимавал со сликарство.

Историческая картина
У. С. Барташова

КАТАЛОГ

ДИМИТАР АНДОНОВ

1. Портрет на уметниковата ќерка, 1936/37
масло на пл., 36,5 x 29 см.
сигн. нема
2. Автопортрет од младоста, 1930—35
масло на картон, 24,8 x 18,8 см.
сигн. нема
3. Детска глава, 1888/1889
масло на лесонит, 34,5 x 26,5
позади стои: 1885
4. Нишалка, 1943
масло на шпер, 62 x 47 см.
сигн. доле лево Д. А.
5. Глава на старец, 1942
масло на пл., 38 x 28 см.
сигн. нема
6. Свадба, 1943
масло на пл., 35 x 60
сигн. доле лево Д. А.
7. Гоце, 1943
масло на пл., 64,5 x 49,5
сигн. д. десно Д. А.
8. Оро, 1952/53
масло на пл., 54 x 68
сигн. д. десно Д. А.
9. Мотив од с. Драгачево, 1932
масло на пл., 68,5 x 85,5
сигн. д. десно Д. Д.
10. Смртта на Гоце Делчев, 1943
масло на пл., 43 x 64 см.
сигн. д. десно Д. А.
11. Моето внуче, 1950
масло на картон 24 x 18 см.
сигн. нема
12. Портрет на свештеник, 1930/35
масло на пл., 21 x 13
сигн. нема
13. Портрет на прота Пешиќ, 1930/35
масло на пл., 18,5 x 13,5
сигн. нема
14. Светител, 1942/43
масло на пл., 12 x 11,5
сигн. нема
15. Пејсаж, 1897 (?)
масло на пл., 46,5 x 49
сигн. д. десно Д. А. ПШРАД.
16. Автопортрет, 1930/35
масло на картон, 29,4 x 26
сигн. доле десно Д. А.
17. Пејсаж од Матка, 1937/38
масло на картон, 32 x 32,5
сигн. нема
18. Пејсаж — крај езеро, 1941/42
масло на картон, 32 x 41
сигн. нема
19. Мајка и дете, 1949
масло на лесонит, 55 x 40
сигн. д. десно Д. А.
20. Самарјанин, 1943
масло на лесонит, 43 x 63
сигн. д. лево Д. А.
21. Глава на Св. Јован
масло на картон, 20 x 32,5
сигн. д. десно Д. А.
22. Моето внуче, 1949
масло на пл., 39,2 x 30
сигн. д. десно Д. А.
23. Портрет на Ангелко Андонов, 1900/1901
масло на пл., 35 x 30
сигн. нема

ГОРГИ ЗОГРАФСКИ

24. Женски портрет, 1894 (?)
масло на пл., 29 x 20 см.
сигн. д. десно Г. Јк. Зограф.
25. Портрет на младич, 1943 (?)
масло на пл., 56 x 41
сигн. д. десно Г. Јк. Зограф.
26. Портрет на стар човек, 1898
масло на пл., 60 x 45 см.
сигн. д. десно Г. Јк. Зографски
27. Вистинска случка во с. Папрадиште 1884, 1907
масло на пл., 100 x 140 см.
сигн. д. десно Г. Зографски
Ниш 30/1 1907

КОСТА ШКОДРЕАНУ

28. Автопортрет, 1902
пастел, 54 x 40 см.
сигн. д. лево К. Шкодреану
(лат.) 902
29. Детски портрет
пастел, 47 x 33 см.
сигн. нема

Издава: МАНУ и Уметничка галерија Скопје

Сдговорен уредник: Боро Митриќески и Јордан Прабулоски

Предговор: др. Антоние Николоски

Концепција на изложбата и организација:

Вера Даниловиќ

Ликовно обликување: Коста Мартиноски

Фотографии: Марин Димес

Печатено во Графичко издавачки завод „Гоце Делчев“ — Скопје

Тираж: 700 примерока

